

in æternum : si manet in æternum, quomodo exaltabitur a terra ? id est, quomodo crucis passione morietur ? Hoc enim eum dixisse intelligebant, quod facere cogitabant. Non ergo eis verborum istorum obscuritatem aperuit infusa sapientia, sed stimulata conscientia.

XIII. « Dixit ergo eis Jesus, Adhuc modicum lumen in » vobis est ¹. » Hinc est quod intelligitis, quia Christus manet in æternum. « Ergo ambulate dum lucem habetis, » ut non tenebræ vos comprehendant. » Ambulate, accedite, totum intelligite, et moriturum Christum, et victurum in æternum, et sanguinem fusurum quo redimat, et ascensurum in sublimia quo perducatur. Tenebræ autem vos comprehendent, si eo modo credideritis Christi æternitatem, ut negetis in eo mortis humilitatem. « Et qui » ambulat in tenebris, nescit quo vadat. » Sic potest offendere in lapidem offensionis, et petram scandali, quod fuit Dominus cæcis Judæis ² : sicut credentibus lapis quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli ³. Hinc dedignati sunt credere in Christum, quia eorum impietas contempsit mortuum, risit occisum : et ipsa erat mors grani multiplicandi, et exaltatio trahentis post se omnia. « Dum lucem, inquit, habetis, credite in lucem, » ut filii lucis sitis ⁴. » Cum aliquid veri auditum habetis, credite in veritatem, ut renascamini in veritate.

XIV. « Hæc locutus est Jesus, et abiit, et abscondit se » ab eis ⁵. » Non ab eis qui credere et diligere coeperant, non ab eis qui cum ramis palmarum et laudibus obviam venerant : sed ab eis qui videbant et invidabant ; quia nec videbant, sed in lapidem illum cæcitate offendebant. Cum autem abscondit se Jesus ab eis, qui eum occidere cupiebant, (quod sæpe propter oblivionem commonendi

¹ Joan. XII, 35. — ² I Petr. II, 8. — ³ Psal. CXVII, 22. — ⁴ Joan. XII, 36. — ⁵ Ibid.

estis :) nostræ infirmitati consuluit, non suæ potestati derogavit.

TRACTATUS LIII.

Ab eo quod scriptum est, *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum* : usque ad id, *Dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei*.

I. PRÆNUNTIATA Dominus Christus passione sua ¹, et morte fructuosa in exaltatione crucis, ubi dixit se omnia tracturum esse post se, cum intellexissent Judæi quod de sua morte dixisset, et proposuissent ei quæstionem, quomodo diceret se esse moriturum, cum ex Lege audierint quod Christus manet in æternum : hortatus est eos, ut dum adhuc modicum lumen in eis esset, quo Christum æternum esse didicissent, ambularent ut totum discerent, ne comprehenderentur a tenebris. Et cum hæc esset locutus, abscondit se ab eis. Hæc in superioribus dominicis lectionibus verbisque didicistis.

II. Deinde intulit Evangelista unde hodiernum capitulum recitatum est, et ait, « Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum : ut sermo » Isaiæ prophetæ impleretur quem dixit, Domine quis » credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est ? » Ubi satis ostendit brachium Domini ip-

¹ Vide D. Guillon, tom. XXI, pag. 381. — ² Joan. XII, 37, 38, et Isai. LIII, 1.

sum Filium Dei nuncupatum, non quod Deus Pater figura determinetur carnis humanæ, eique Filius tanquam membrum corporis hæreat : sed quia omnia per ipsum facta sunt, ideo brachium Domini dictum est. Sicut enim tuum brachium, per quod operaris : sic Dei brachium dictum est ejus Verbum, quia per Verbum operatus est mundum. Cur enim homo ut aliquid operetur, brachium extendit, nisi quia non continuo fit quod dixerit? Si autem tanta potestate prævaleret, ut sine ullo motu corporis sui quod diceret fieret, brachium ejus verbum ejus esset : Sed Dominus Jesus unigenitus Dei Patris Filius, sicut non est paterni corporis membrum, ita non est cogitabile vel sonabile ac transitorium verbum : quia cum omnia per ipsum facta sunt, Dei Verbum erat.

III. Cum ergo audimus brachium Dei Patris esse Dei Filium, non nobis obstrepat consuetudo carnalis : sed quantum illo donante possumus, virtutem Dei et sapientiam cogitemus, per quam facta sunt omnia. Tale quippe brachium nec porrectum extenditur, nec collectum contrahitur. Non est enim ipse qui Pater, sed unum sunt ipse et Pater ; et æqualis Patri ubique totus est sicut Pater : ne aliqua pateat occasio detestabili errori eorum, qui dicunt solum esse Patrem, sed pro diversitate causarum ipsum dici Filium, ipsum dici Spiritum sanctum ; et in his verbis audeant dicere : Ecce videtis, quia solus est Pater, si brachium ejus est Filius : non enim duæ, sed una persona est homo et brachium ejus. Non intelligentes neque advertentes, quomodo verba de rebus aliis ad res alias transferantur, propter aliquam similitudinem etiam in locutionibus quotidianis de visibilibus et notissimis rebus : quanto magis ut nobis ineffabilia qualitercumque dicantur, quæ dici sicuti sunt, omnino non possunt? Nam et homo alterum hominem per quem solet agere quidquid

agit, brachium suum appellat : et si ei auferatur, dolens dicit, Brachium perdidit : et ei qui abstulerit, dicit, Brachium meum mihi abstulisti. Intelligent ergo quomodo dictus sit Filius Patris brachium, per quod Pater operatus est omnia : ne hoc non intelligendo, et in sui erroris tenebris permanendo, similes sint Judæis ipsis, de quibus dictum est : « Et brachium Domini cui revelatum » est? »

IV. Hic occurrit altera quæstio, de qua quidem ut competenter aliquid disputetur, et omnes ejus latebrosissimi sinus perscrutentur, et excutiantur ut dignum est, nec mearum virium esse arbitror, nec angustiarum temporis, nec vestræ capacitatis. Tamen quia transire ad alia vestra expectatione non sinimur, nisi aliquid inde dicamus, accipite quod potuerimus : et ubi vestræ expectationi non suffecerimus, ab illo incrementum poscite qui nos plantare posuit et rigare : quia, sicut dicit Apostolus : « Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui » incrementum dat Deus¹. » Quidam ergo inter se musitant, et ubi possunt aliquando proclamant, et turbulenta disceptatione contendunt, dicentes : Quid fecerunt Judæi, vel quæ culpa eorum fuit, si necesse erat « ut sermo Isaïæ prophetæ impleretur quem dixit : Domine, » quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui » revelatum est? » Quibus respondemus, Dominum præscium futurorum, per Prophetam prædixisse infidelitatem Judæorum : prædixisse tamen, non fecisse. Non enim propterea quemquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata jam novit. Ipsorum enim præscivit peccata, non sua : non cujusquam alterius, sed ipsorum. Quapropter si ea quæ ille præscivit ipsorum, non sunt ipsorum ; non vere ille præscivit : sed quia illius præ-

¹ I Cor. III, 7.

scientia falli non potest; sine dubio non alius, sed ipsi peccant, quos Deus peccaturos esse præcivit. Fecerunt ergo peccatum Judæi, quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet; sed facturos esse prædixit, quem nihil latet. Et ideo si non malum, sed bonum facere voluissent, non prohiberentur: et hoc facturi præviderentur ab eo qui novit quid sit quisque facturus, et quid ei sit pro ejus opere redditurus.

V. Sed et quæ sequuntur Evangelii verba plus urgent, et profundiorum faciunt quæstionem: adjungit enim, et dicit: « Propterea non poterant credere, quia iterum » dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, et induravit cor » eorum, ut non videant oculis, et intelligant corde, et » convertantur, et sanem illos¹. » Dicitur enim nobis: Si non potuerunt credere, quod peccatum est hominis non facientis quod non potest facere? Si autem non credendo peccaverunt, potuerunt ergo credere; et non fecerunt. Si ergo potuerunt, quomodo dicit Evangelium: « Propterea » non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum: » ut, quod est gravius, ad Deum referatur causa qua non crediderunt; quandoquidem ipse « excæcavit oculos eorum, et » induravit cor eorum? » Non enim saltem hoc de diabolo dicitur, sed de Deo, quod ipsa prophetica Scriptura testatur. Nam si arbitremur hoc dictum de diabolo, quod « excæcavit oculos eorum, et cor induravit: » laborandum est quomodo illorum culpam, quia non crediderunt, possimus ostendere, de quibus dicitur, « non poterant » credere. » Deinde quid respondebimus de alio Propheta ipsius testimonio, quod posuit Paulus apostolus dicens: « Quod quærebat Israël, hoc non est consecutus, electio » autem consecuta est, cæteri vero excæcati sunt, sicut

¹ Joan. xii, 39, 40, et Isai. vi, 10.

» scriptum est. Dedit illis Deus spiritum compunctionis, » oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque » in hodiernum diem¹? »

VI. Audistis, fratres, propositam quæstionem, nempe quam profunda sit cernitis: sed respondemus ut possumus. « Non poterant credere, » quia hoc Isaias propheta prædixit: hoc autem Propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse præcivit. Quare autem non poterant, si a me quæretur, cito respondeo, quia volebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, et per Prophetam prænuntiavit ille, cui abscondi futura non possunt. Sed aliam causam, inquis, dicit Propheta, non voluntatis eorum. Quam causam dicit Propheta? « Quia dedit illis » Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, » et aures ut non audiant, et excæcavit oculos eorum, » et induravit cor eorum. » Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo et non adjuvando: quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest. Hoc omnino pietas religiosorum inconcussum debet inviolatumque servare, sicut Apostolus, cum eandem ipsam tractaret difficillimam quæstionem: « Quid ergo dicemus, inquit, numquid ini- » quitas apud Deum? absit². » Si ergo absit ut sit iniquitas apud Deum; sive quando adjuvat, misericorditer facit; sive quando non adjuvat, juste facit: quia omnia non temeritate, sed judicio facit. Porro si judicia sanctorum justa sunt, quanto magis sanctificantis et judicantis Dei? Justa ergo sunt, sed occulta. Ideo cum quæstiones hujusmodi in medium venerint, quare alius sic, alius autem sic; quare ille Deo deserente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur: non nobis iudicium de iudicio tanti iudicis usurpemus, sed contremiscentes exclamemus

¹ Rom. xi, 7, etc., et Isai. vi, 10. — ² Rom. ix, 14.

cum Apostolo : « O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia ejus et investigabiles viæ ejus¹ ! » Unde dictum est in Psalmo : « Iudicia tua, sicut multa abyssus². »

VII. Non ergo me, fratres, ad hanc penetrandam altitudinem, ad hanc abyssum discutiendam, ad inscrutabilia perscrutanda, expectatio Vestræ Charitatis impingat. Agnosco modulum meum, sentire mihi videor etiam modulum vestrum. Altius est hoc incrementis meis, et fortius viribus meis; puto quia et vestris. Simul ergo audiamus admonentem Scripturam, atque dicentem : « Altiora te » ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris³. » Non quia ista negata sunt nobis, cum Deus magister dicat : « Nihil est occultum quod non revelabitur⁴; » sed si in quod pervenimus, in eo ambulemus, sicut dicit Apostolus, non solum quod nescimus et scire debemus, sed etiam si quid aliter sapimus, id quoque nobis Deus revelabit⁵. Pervenimus autem in viam fidei, hanc perseverantissime teneamus: ipsa perducet ad cubiculum regis, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi⁶. Non enim ipse Dominus Jesus Christus suis illis magnis et præcipue electis Discipulis invadebat, quando dicebat : « Multa » habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo⁷. » Ambulandum est, proficiendum est, crescendum est, ut sint corda nostra capacia earum rerum, quas capere modo non possumus. Quod si nos ultimus dies proficientes invenerit, ibi discemus quod hic non potuimus.

VIII. Si quis autem istam questionem liquidius et melius novit se posse et confidit exponere, absit ut non simparior discere quam docere. Tantum ne audeat quisquam liberum arbitrium sic defendere, ut nobis orationem

¹ Rom. xi, 33. — ² Psal. xxxv, 7. — ³ Eccli. iii, 22. — ⁴ Matth. x, 26. — ⁵ Philip. iii, 15, 16. — ⁶ Coloss. ii, 3. — ⁷ Joan. xvi, 12.

qua dicimus : « Ne nos inferas in tentationem¹, » conetur auferre : rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, et audeat excusare peccatum. Sed audiamus Dominum, et præcipientem, et opitulantem; et jubentem quid facere debeamus et adjuvantem ut implere possimus. Nam et quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam; et quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam. Illi dicunt : Utquid rogamus Deum ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate? Isti dicunt : Utquid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate? O Domine, o Pater qui es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum, sed libera nos a malo! Audiamus Dominum dicentem : « Rogavi » pro te, Petre, ne deficiat fides tua²: » ne sic existimemus fidem nostram esse in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus et Evangelistam dicentem : « Dedit eis potestatem filios Dei fieri³; » ne omnino existimemus in nostra potestate non esse quod credimus, verumtamen in utroque illius beneficia cognoscamus. Nam et agendæ sunt gratiæ, quia data est potestas : et orandum, ne succumbat infirmitas. Ipsa est fides quæ per dilectionem operatur, sicut ejus mensuram Dominus cuique partitus est⁴, ut qui gloriatur, non in se ipso, sed in Domino gloriatur⁵.

IX. Non itaque mirum est quia non poterant credere, quorum voluntas sic superba erat, ut ignorantes Dei justitiam, suam vellent constituere : sicut dicit de illis Apostolus : « Justitiæ Dei non sunt subjecti⁶. » Quia enim non ex fide, sed tanquam ex operibus tumuerunt : ipso suo tumore cæcati, offenderunt in lapidem offensionis. Sic autem dictum est « non poterant, » ubi intelligendum est

¹ Matth. vi, 18. — ² Luc. xxii, 32. — ³ Joan. i, 12. — ⁴ Galat. v, 6. — ⁵ I Cor. i, 31. — ⁶ Rom. x, 3.

quod nolebant : quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro, si non credimus, ille fidelis permanet, negare se ipsum non potest¹. De omnipotente dictum est, non potest. Sicut ergo quod Dominus negare se ipsum non potest, laus est voluntatis divinæ : ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ.

X. Ecce dico et ego, quod qui tam superbe sapiunt, ut suæ voluntatis viribus tantum existiment esse tribuendum, ut negent sibi esse necessarium divinum adiutorium ad bene vivendum, non possunt credere in Christum. Non enim aliquid prosunt syllabæ nominis Christi, et sacramenta Christi, ubi resistitur fidei Christi. Fides autem Christi est, credere in eum qui justificat impium²; credere in mediatorem, sine quo interposito non reconciliamur Deo; credere in Salvatorem, qui venit quod perierat quærere atque salvare; credere in eum qui dixit : « Sine » me nihil potestis facere³. » Quia ergo ignorans Dei justitiam qua justificatur impius, suam vult constituere qua vincatur superbus, in hunc non potest credere. Hinc et illi « Non poterant credere : » non quia mutari in melius homines non possunt; sed quandiu talia sapiunt, non possunt credere. Hinc excæcantur, et indurantur; quia negando divinum adiutorium, non adjuvantur. Hoc de Judæis qui excæcati et indurati sunt, Deus præscivit, atque in ejus Spiritu Propheta prædixit.

XI. Quod vero addidit : « Et convertantur et sanem » eos : » utrum subaudiendum sit, non, id est, non convertantur, connexa desuper sententia, ubi dictum est : « Ut non videant oculis et intelligant corde : » quia et hic utique dictum est, ut non intelligant. Et ipsa enim conversio de illius gratia est, cui dicitur : « Deus virtutum converte nos⁴. » An forte et hoc de supernæ me-

¹ 2 Tim. II, 13. — ² Rom. IV, 5. — ³ Joan. XV, 5. — ⁴ Psal. LXXIX, 4.

dicinæ misericordia factum intelligendum est, ut quoniam superbæ et perversæ voluntatis erant, et suam justitiam constituere volebant, ad hoc desererentur, ut excæcarentur; ad hoc excæcarentur, ut offenderent in lapidem offensionis, et impleretur facies eorum ignominia; atque ita humiliati quærerent nomen Domini, et non suam qua inflatur superbus, sed justitiam Dei qua justificatur impius? Hoc enim multis eorum profecit in bonum, qui de suo scelere compuncti, in Christum postea crediderunt : pro quibus et ipse oraverat, dicens : « Pater, ignosce illis, » quia nesciunt quid faciunt¹. » De qua eorum ignorantia et Apostolus dicit : « Testimonium illis perhibeo » quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam : » tunc enim et hoc subjunxit, atque ait : « Ignorantes eum » Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiæ » Dei non sunt subjecti². »

XII. « Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus, et » locutus est de eo³. » Quid viderit Isaias, et hoc quomodo ad Dominum Christum pertineat, in libro ejus legendum et intelligendum est. Vidit enim non sicuti est, sed modo quodam significativo, sicut Prophetæ visio fuerat informanda. Nam vidit et Moyses, et tamen ei quem videbat dicebat : « Si inveni gratiam ante te, ostende » mihi temetipsum, manifeste ut videam te⁴ : » quia non videbat sicuti est. Quando autem nobis hoc futurum sit, idem iste sanctus Joannes evangelista in Epistola sua dicit : « Dilectissimi, filii Dei sumus, et nondum apparuit » quid erimus : scimus quia cum apparuerit, similes ei » erimus, quoniam videbimus eum sicuti est⁵. » Poterat dicere, quoniam videbimus eum, et non addere, sicuti est. Sed quia sciebat a quibus Patribus et Prophetis vi-

¹ Luc. XXIII, 34. — ² Rom. X, 2, etc. — ³ Joan. XII, 41. — ⁴ Exod. XXXIII, 13. — ⁵ I Joan. III, 2.